

TILLA
UZUK

ODIL

YOQUBOV

YANGI ASR AVLADI
TOSHKENT
2017

UO‘K: 821.512.133(092)

KBK: 84(50‘)6

Yo – 93

Yoqubov, Odil

Tilla uzuk: qissa, hikoyalar, etyud. Odil Yoqubov. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017. – 128 b.

ISBN 978-9943-27-997-1

Odil Yuqubov, shubhasiz, XX asr jahon va o‘zbek adabiyotining yirik vakillaridan biri, inson qalbining kuychisi, ta’bir joiz bo‘lsa, betakror iste’dod sohibidir. Tarixiy mavzudagi yirik asarlari dunyoning bir necha tillariga tarjima qilingan, Chingiz Aytmatovdek daho ijodkorning e’tirofiga sazovor bo‘lgan adib asarlarini qalbda tug‘yonsiz, ko‘zda yohsiz, yana mutolaaga qayta ehtiyoj sezmasdan o‘qib bo‘lmaydi.

Yuqori sinfda tahsilni davom ettirayotgan kitobxon do‘stlarimiz ham adabiyot darsliklarida Odil Yoqubov asarlari bilan qisman tanishish imkoniga ega bo‘lganlar va ishonch bilan aytamizki, adib asarlarini «qayerdan topib o‘qisam ekan?» deb bosh qotirganlar. Dilga yaqin, mehringizni qozonib ulgurgan adib ijodidan saralangan mazkur mo‘jazzina kitobchamiz sizga bu borada yaqin ko‘makdosh bo‘la oladi.

UO‘K: 821.512.133(092)

KBK: 84(50‘)6

ISBN 978-9943-27-997-1

© Odil Yoqubov, «Tilla uzuk». «Yangi asr avlodi», 2017-yil.

INSONNI ULUGʻLAGAN ADIB

Odil Yoqubov 1926-yil Qozogʻiston Respublikasi Chimkent viloyati Turkiston tumanining Qarnoq qishlogʻida xizmatchi oilasida tugʻilgan. 1944-yilda oʻrta maktabni tugatgan.

Adib 1951–1956-yillarda Oʻrta Osiyo Davlat dorilfununi (hozirgi OʻzMU)ning filologiya fakultetida oʻqigan. 1955–1959-yillarda Oʻzbekiston Yozuvchilar uyushmasida maslahatchi, «Literaturnaya gazeta»-sining (1959–1963, 1967–1970) Oʻzbekistondagi maxsus muxbiri, «Oʻzbekfilm» kinostudiyasida va Respublika kinomatografiya qoʻmitasida bosh muharrir, Gʻafur Gʻulom nashriyotida bosh muharrir oʻrinbosari (1970–1982), 1982–1989-yillarda «Oʻzbekiston adabiyoti va sanʼati» gazetasining bosh muharriri vazifasida samarali faoliyat yuritgan.

Odil Yoqubovning 1951-yilda birinchi yirik asari – «Tengdoshlar» qissasi, 1956-yilda «Ikki muhabbat» nomli nasriy asarlar toʻplami nashrdan chiqqan. Keyinroq «Bir felyeton» (1961), «Muqaddas» (1963), «Qanot juft boʻladi» (1969), «Billur qandillar» (1975) kabi qissalari, «Er boshiga ish tushsa» (1969) nomli romani ketma-ket nashr etilib keng kitobxon eʼtiboriga havola etilgan.

Odil Yoqubov ijodi haqida soʻz ketganda uning tarixiy mavzudagi asarlari va ulardan oʻquvchi olgan zavq-shavq toʻgʻrisida toʻxtalish oʻrinli boʻladi. Adibning tarixiy shaxslar hayoti haqidagi qator roman-

lari o'zbek adabiyotining eng sara namunalari sifatida e'tirof etiladi. Jumladan, 1974-yilda yaratilgan «Ulug'bek xazinasi» romanida ulug' o'zbek astronomi, temuriyzoda Mirzo Ulug'bek va uning o'g'li Abdulatif o'rtasidagi ziddiyatlarni bor bo'y-basti bilan ko'rsatadi. Boshqa bir yirik asari – «Ko'hna dunyo» romanida O'rta Osiyoning ikki buyuk allomasi Beruniy va Ibn Sinoning hayoti, ularning fojiali taqdiri qalamga olinadi. Ularning jahon ilm-fani taraqqiyotiga qo'shgan buyuk hissalarini umumlashtirishga intiladi. Shuningdek, Odil Yoqubovning zamonaviy mavzulardagi «Diyonat» (1973), «Oqqushlar, oppoq qushlar» (1988) kabi yirik asarlari ham o'z davrida juda katta shuhrat qozongan. «Diyonat» romanida adolatning nohaqlik, tubanlik ustidan g'olib kelishi ko'rsatilsa, «Oqqushlar, oppoq qushlar» romanida esa turg'unlik davri illatlari, ildizi va oqibatlarini gavdalantirib beradi. Har ikki asarda ham zamondoshlarimizni ma'naviy, axloqiy poklikka da'vat etadi.

Odil Yoqubov Respublikamiz teatrlarida namoyish qilingan «Chin muhabbat», «Aytsam tilim kuyadi, aytmasam dilim» (1956), «Yurak yonmog'i kerak» (1957), «Olma gullaganda» (1960) kabi pyesalarning ham muallifidir.

O'zbekiston xalq yozuvchisi (1985) Odil Yoqubov «Ulug'bek xazinasi» romani uchun Davlat mukofotiga sazovor bo'lgan.

Odil Yoqubovning romanchiligi zamonaviy o'zbek nasrining badiiy tasvir imkoniyatini, ko'rk-u salobatini ko'rsatishi bilan xarakterlidir. Uning asarlari insonga buyuk muhabbatning in'ikosi sifatida bo'y ko'rsatadi.

Odil Yoqubov 2009-yilda Toshkentda vafot etgan.

Muharrirdan

MATLUBA

Qissa

Matluba singlisining xatini ertalab olgan bo'lsa ham, o'qib chiqib stolining tortmasiga tashlab qo'ya qoldi. Chunki uning iltimosini ado etolmasligini tushungan edi. Keyin kun bo'yi sanatoriy shifokorining zimmasidagi ming xil mayda-chuyda ishlar bilan bo'lib, singlisining xati yodidan ham ko'tarildi. Kechqurun nimanidir qidirib stolning tortmasini ochdi-yu, ko'zi xatga tushib, ko'ngli yana bir xil bo'lib ketdi.

Singlisi sanatoriyning haydovchisidan berib yuborgan xatida shunday degan edi:

«Opajon!

Institutga eng kami o'n to'rt ball bilan qabul qili-shar ekan. Men o'n ikki ball oldim. Biroq odamlar: har nechuk qishloqdan kelgansan-ku, shoshmay tur, deyishyapti. Kecha qabul komissiyasining mas'ul kotibi Samig'jon Matqobilov degan kishining oldiga kiruvdim. U kishi sizni yaxshi tanir ekan, salom aytdi, keyin ketmay tur, bir iloji topilib qolar, dedi.

Opajon! Indinga mandat komissiyasi bo'ladi. Shungacha bir kelib, o'sha yigitga uchrashib ket-sangiz qandoq bo'lar ekan? Sanatoriyning mashinasida ikki soatda kelasiz-ku! Jon opajon! Shundoq

qiling. Chunki bu yigit sizni juda... juda... hurmat qilar ekan...»

Mastura «juda, juda hurmat qilar ekan», degan soʻzlarning tagiga chizib qoʻygan edi.

Ertalab bu soʻzlar faqat gʻashini keltirgan edi, hozir ham yuragini jiz ettirolmadi, lekin Mastura-ning «Opajon!» deb boshlagan xatini qayta oʻqir-kan, nigohi oldiga uning ozgʻin maʼsum chehrasi va moʻltirab turgan koʻzlari keldi...

Matluba yuragi «shigʻ» etib, ochiq derazaning ol-diga bordi.

Kun botgan, ikki togʻ oraligʻidagi chuqur dara-ga soya tushgan, lekin oʻng qoʻldagi osmon oʻpgan choʻqqilar olmosday charaqlab turardi. Choʻqqi etagidagi sanatoriy bogʻidan jaz va saksofon ovozlari kelar, pastdan shopillab oqqan soy boʻyidagi yongʻoqzor orasidan goh shirakayf xirgoyi, goh zoʻr qahqaha eshitilardi.

Kecha kechqurun soy boʻyiga bir guruh «yovvoyi» dam oluvchilar kelgan. Ular orasida bir mahallar Matluba ishlagan shahar poliklinikasining bosh shifokori Asqar Aminovich ham bor edi. Asqar Ami-novich Matlubani koʻrib: «Iye, shoʻttamisiz hali? Toʻy boʻldimi? Chaqirmadingiz-a?» deb hazillashdi. Uning bu hazili Matlubaning qalbidagi eski yarani tirnab, kechasi bilan toʻlgʻanib chiqdi.

Samigʻjon ham oʻshanda dadasi bilan birga «yov-voyi»larga qoʻshilib kelgan edi. Ular soy boʻyiga chodir tikib, bir-ikki hafta turishgan edi. U mahal-da bu sanatoriy hali qurilmagan, Matluba esa en-digina sakkizinchini bitirgan, kiyikday hurkak bir qizcha edi. Katta shahardan kelishgan bu odamlar juda gʻalati tuyular, dam hurkak qishloq qizlarini suratga olib, dam «Tarzan» boʻlib daraxt shoxlari-

da uchib yuradigan xushsurat «poson» yigitcha esa bir yuragini jizillatar, bir cho'chitar edi. Samig'jon ham boshqa qishloq qizlari orasidan yolg'iz Matlubani xushlasa kerak, uni ko'proq suratga olishga tirishardi. Ba'zan u Matlubaning qalbida ajib hislar uyg'otguvchi olis shaharlarning, allaqanday sirli qal'alarning suratlarini hadya qilar, ba'zan go'yo Matluba mevaga zorday, etak-etak yong'oq qoqib hadya qilar, qiz uyalib qochganda esa quvib borib, sochidan tortqilab o'ynashar edi...

Lekin qiziq: Matluba har safar Samig'jonni o'ylarkan, negadir ko'nglini yorug' nurga to'ldirgan bu yoz oqshomlari emas, hammadan burun yomg'ir chelaklab quyib turgan iliq bahor kuni esiga tushardi.

Unda Matluba sakkiz yillik maktabni bitirib, medtexnikumning birinchi kursida o'qir edi.

O'sha kuni ust-boshi yomg'irdan shalabbo bo'lsa ham o'zi yosh boladay quv nab kulgan Matluba avtobus to'xtaydigan joyga chopib borarkan, uni yangi «Moskvich» quvib o'tib, besh-olti qadam narida to'xtadi, so'ng mashinaning eshigi ochilib, yosh bir yigitchaning boshi ko'rindi:

– Choping, Matlubaxon!

Matluba darrov tanidi: «Samig'jon!..» Tanidi-yu, shoshganidan mashinaning yonidan o'tib qochmoqchi bo'ldi.

Lekin Samig'jon «gaz» berib uni quvib o'tdi va yana mashinasini yo'liga ko'ndalang qildi.

– Iye, meni tanimadingizmi, Matlubaxon? Men o'sha... «Tarzan» bo'laman... Esingizdami?

Matluba beixtiyor iljaydi.

– Ha, esimda...

– Bo‘lmasa nega qochyapsiz? Shaharga kelib, haliyam shaharlik bo‘lolmadingizmi? Qani chiqing. Men bo‘ri emasman-ku yeb qo‘yadi deb qo‘rqsangiz! – dedi Samig‘jon kulib. – O‘zingiz ayta qoling, Matlubaxon, sizday qiz yomg‘irda pishib tursa-yu, men mashinada o‘tib ketsam qandoq bo‘ladi, a?

Matluba nima deyishini bilmay:

– Mashina o‘zingiznikimi? – deb so‘radi, so‘radi-yu, labini tishladi: shuniyam so‘raydimi?

– Mashina pochchamlarniki, lekin o‘zirniki hisob. Nega desangiz pochchamlar haydashni bilmaydilar! – dedi Samig‘jon va Matlubaga qarab ko‘zini qisdi:

– Xohlasangiz har kuni kataysa qildiraman!

– Rahmat! – Matluba achchig‘langan bo‘lib, yuzini chetga burdi; lekin bu hazilkash, xushchaqchaq yigitdan achchig‘lanolmasligini, hatto qovog‘ini solishga ham qurbi yetmasligini sezib, beixtiyor jilmaydi.

– Shunaqa bo‘lsin! – dedi Samig‘jon. – Sal qovog‘ingizni ochib o‘tiring. Odamning kapalagini uchirib yubordingiz-ku, Matlubaxon!

Samig‘jon Matlubani yotoqxonalariga olib borib qo‘yguncha bir lahza tinmay hazillashib, uni kuldirib bordi, xayrlasharkan:

– Ertaga Temir yo‘lchilar parkida texnikumlararo voleybol musobaqasi bo‘ladi, – dedi. – Bizning komanda soat beshda o‘ynaydi. Kelasiz, a, Matluba?

Matluba:

– Bilmadim endi... – deb bahona qidira boshlagan edi. Samig‘jon, qo‘lini og‘ritib siqdi:

– Yo‘q demang, Matlub! Kutaman. Bormasangiz xafa bo‘laman!

Matluba sport bilan ko'p qiziqmas edi, musobaqaga yig'ilgan olomoni ko'rib hayratda qoldi: odamning ko'pligidan keng maydonga tanga tashlasa yerga tushmas edi.

Havorang mayka kiygan Samig'jon uzun, baquvvat oyoqlariga go'yo prujina o'rnatilganday, dik-dik sakrab kelib, Matlubani qo'ltiqlab oldi va voleybol maydonchasining chetida turgan bir to'p qizlarning yoniga boshlab bordi. Qizlarning shivirlashib qolganlarini ko'rgan Matluba darrov sezdi: rashk qilishyapti!

Qizlarning rashk qilishi bejiz emas: xushqad, kelishgan Samig'jon o'yinda ham ustasi farang edi. Har safar Samig'jon osmonga sakrab to'pni qarshi tomonga qarata urganida park xushnud qiyqiriqlardan larzaga kelar, qizlar esa ko'zlari chaqnab: «Qoyil, Samig'jon, qoyil!» deb qiyqirishar edi. Matlubaning o'zi ham shunchalik qizishib ketdiki, o'yinning oxirida g'alaba va tabriklardan og'zi qulog'iga yetgan Samig'jon qizlarning qurshovidan zo'rg'a chiqib Matlubaning oldiga kelganda o'pich berganini o'zi ham bilmay qoldi!..

Keyin... keyin Samig'jon xizmatga ketdi. Matluba uni ikki yil kutdi. Qishloq yigitlarining xatlari va yuborgan sovchilarini, kursdoshlarining ishq-muhabbati, hammasini rad etib kutdi. Bu o'rtada texnikumni ham bitirib, poliklinikaga ishga kirdi...

– Opajon...

Matluba bir sapchib «yalt» etib burilib qaradi. Ostonada... Mastura turardi. Ust-boshi changchung, boshidagi nafis havorang durrasi bir tomonga og'ib ketgan, ko'zlari horg'in.

– Yiqilib qoldingmi? Mastura yerga qaradi.

– Yo‘q... Sizni tushgacha kutdim – bormadingiz. Keyin taksi olib keldim. Ertaga mandat komissiyasining majlisi...

– Bekor qipsan kelib, – dedi Matluba. – Men baribir borolmayman.

Mastura ko‘zlarini mo‘ltillab opasiga tikildi.

– Nega?

– Chunki... men texnikumga ham, institutga ham birovga yolvorib kirgan emasman!

Mastura opasiga bildirmay «qilt» yutindi.

– Axir u kishi... Sizni juda-juda...

Matluba toqatsizlanib, boshini chayqadi.

– Bilaman. Biroq, bormayman. Yur, damingni ol. Endi nima bo‘lsa ham... toleyingdagini ko‘rasan! – dedi u, so‘ng singlisi yig‘lab yuborishga tayyor ekanini ko‘rib, yana ko‘ngli erib:

– Meni kechir, Mastur, – dedi yolvorib. – Men sen aytgan... yigitning oldiga borolmayman, jonim. Sababini keyin... bir kun aytib beraman. Yur, damingni ol...

Mastura indamadi, faqat pastki labini qattiq tishlab oldi. Opa-singil ambulatoriyadan chiqib, darvozaga yaqinlashib qolganlarida bog‘dan Asqar Aminovichning shirakayf ovozi eshitildi:

– Matlubaxon! Shoshmang, mana buni olib keting!.. Asqar Aminovich egnida pijama, qo‘lida dasturxonga o‘ralgan tovoq, olchazordan chiqib keldi.

– Umringizda bunaqa osh yemagansiz. O‘zim damladim... – Asqar Aminovich to‘xtab bir Matluba, bir Masturaga qaradi.

– Bu qiz...

– Bu qiz mening singlim, – dedi Matluba. – O‘xshaymizmi?

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/2701> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/2701> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/2701>